

Barbara Kopačin, Mirna Marić, Branko Radić, Urianni Merlin in Eda Birsá

Uporaba prožnih oblik pri izobraževanju na daljavo v visokem šolstvu na področju umetniških predmetov

Povzetek: Strategije prožnih oblik v izobraževanju na področju umetniških predmetov so se nenehno spreminjale in izpopolnjevale, še posebej med epidemijo, ko so profesorji ustaljene strategije izobraževanja dopolnili s prožnimi oblikami, da bi bilo pridobljeno znanje študentov še vedno učinkovito in trajno. Ker je to področje še dokaj neraziskano, smo želeli s kvalitativno raziskavo ugotoviti mnenja profesorjev umetniških področij pedagoških fakultet v Sloveniji in na Hrvaškem o izvajanju študijskega procesa na daljavo z uporabo prožnih oblik izobraževanja. Vključenih je bilo 28 profesorjev, s katerimi smo izvedli polstrukturirane intervjuje in ugotovili, da so ti vpeljali spremembe glede na lastne kompetence pri uporabi razpoložljive tehnologije in različne pogoje dela pri izvajanju študijskega procesa na daljavo. Ugotovili smo tudi, da bi nekateri določene novosti ohranili tudi pri izobraževanju v predavalnici, saj so se izkazale za učinkovite pri spoznavanju različnih umetniških vsebin. Opravljena raziskava bo pripomogla k razvoju ter bolj premišljeni uporabi prožnih oblik v izobraževanju na področju umetniških predmetov v visokem šolstvu tako na daljavo kot neposredno v predavalnici.

Ključne besede: prožne oblike izobraževanja, izobraževanje na daljavo, visokošolsko izobraževanje, umetnost

UDK: 378

Znanstveni prispevek

Dr. Barbara Kopačin, docentka, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Cankarjeva ulica 5, SI-6000 Koper, Slovenija; e-naslov: barbara.kopacin@upr.si

Dr. Mirna Marić, izredna profesorica, Univerza Juraja Dobrile v Pulju, Pedagoška fakulteta, Zagrebačka 30, 52100 Pula, Hrvaška; e-naslov: mirna.maric@unipu.hr

Mag. Branko Radić, Univerza Juraja Dobrile v Pulju, Pedagoška fakulteta, Zagrebačka 30, 52100 Pula, Hrvaška; e-naslov: branko.radic@unipu.hr

Dr. Urianni Merlin, Univerza Juraja Dobrile v Pulju, Pedagoška fakulteta, Zagrebačka 30, 52100 Pula, Hrvaška; e-naslov: urianni.merlin@unipu.hr

Dr. Eda Birsá, docentka, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Cankarjeva ulica 5, SI-6000 Koper, Slovenija; e-naslov: eda.birsa@pef.upr.si

Uvod

V sodobnem izobraževalnem sistemu moramo študijski proces oblikovati tako, da bo študente usmeril v učinkovito reševanje problemov in ustvarjalno mišljenje ter v premišljeno porabo časa za študij in pridobivanje trajnega znanja. To zahteva nenehno posodabljanje oblik in metod dela ter vključevanje različnih prožnih oblik poučevanja in učenja za višanje kakovosti izobraževanja tudi na umetniškem področju. Uporaba prožnih oblik učenja se je izkazala kot nepogrešljiva ravno v obdobju, ko se je zaradi svetovne zdravstvene situacije študijski proces izvajal na daljavo (Odredba o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) na območju Republike Slovenije 2020). Tako študenti kot visokošolski učitelji in njihovi sodelavci (v nadaljevanju profesorji) so se morali v zelo kratkem času prilagoditi drugačnemu načinu izobraževanja na področju umetniških vsebin, ko so se veščine in kompetence uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije (v nadaljevanju IKT) izkazale za pomembne oziroma kar nepogrešljive (Baloh in Cencič 2018, str. 281; Digitalna Slovenija 2020 2016; Istenič Starčič 2020, str. 17–27; Perger 2018, str. 166).

Prožne oblike študija v visokem šolstvu

Izvajalci študijskih programov se soočajo z različnimi izzivi pri organizaciji in izvedbi predavanj ter drugih oblik študijskega procesa. Pomembno je, da študentom podajajo kvalitetno in celostno znanje ob nenehnem izpopolnjevanju strategij izvedbe študijskega procesa s sodobnimi metodami in oblikami dela ter z vključevanjem sodobnih pogledov in teoretičnih izhodišč na posameznem študijskem področju (Vršnik Perše 2021, str. 6). V literaturi se pojavlja pojem *prožne oblike učenja*, ki ga strokovnjaki pojasnjujejo različno. Gre za oblike in metode poučevanja in učenja, ki učiteljem in učencem omogočajo izbiro načina, časa in okolja poučevanja oziroma spoznavanja učnih vsebin (Naidu 2017a, str. 269, 2017b, str. 1, 2018, str. 437; Rutar idr. 2017). Prožne oblike učenja so smiselne za spodbujanje notranje in zunanje motivacije vključenih v izobraževalni proces, predvsem pa

takrat, ko je izobraževanje v neposredni prisotnosti onemogočeno zaradi različnih okoliščin (oddaljenost od izobraževalne institucije, zaradi posebnih statusov, zdravstvenih težav ...). Tudi Naidu (2017a, str. 1, 2017b, str. 269) povezuje pojem z učenjem in poučevanjem brez časovne in prostorske omejitve, kar se v literaturi večkrat omenja z izrazom »anytime anyplace«. Skozi desetletja se je razumevanje pojma spreminjalo. Veletsianos in Houlden (2019, str. 454–456) pišeta, da se lahko prožne oblike učenja pri organizaciji izobraževanja uporabljajo kot opisni oziroma konceptualni vidik tudi pri obravnavi učnih vsebin, prav tako lahko prinašajo pedagoško in tehnično fleksibilnost (pri izboru učnih vsebin in strategij izobraževanja), lahko pa pomenijo fleksibilno uporabo različnih učnih materialov in didaktičnih sredstev. Nekateri strokovnjaki (Pulko in Ulčnik 2021a, 2021b; Veletsianos in Houlden 2019, str. 454–456) povezujejo prožne oblike tudi z učiteljevimi osebnostnimi lastnostmi v povezavi s čustvenim, socialnim in strokovnim vidikom izobraževanja. Pogosta opredelitev pojma je v povezavi z izobraževanjem s pomočjo IKT (Pulko in Ulčnik 2021a; Rutar idr. 2017). Po mnenju strokovnjakov (Veletsianos in Houlden 2019, str. 460) je fleksibilno poučevanje in učenje lahko fleksibilno le toliko, kolikor se mu lahko prilagodijo posamezni učitelji in učenci, vključeni v izobraževalni proces, kar ni nujno enostavno ali samoumevno.

Srečujemo se z opredelitvami, ki prožne oblike učenja (v nadaljevanju prožne oblike izobraževanja) umeščajo tudi v visokošolski prostor, kjer jih razumejo kot sistem izobraževanja, ki omogoča študentom opravljanje študijskih obveznosti tako v prostorih univerze kot zunaj nje, pri čemer je treba prilagoditi izvedbo študijskih programov, kar vključuje metode in oblike izobraževanja (problemsko in raziskovalno učenje, projektno in skupinsko delo, obrnjena učilnica (»flipped classroom«), izvedba v različnih učnih okoljih ...) ter preverjanje in ocenjevanje znanja. Pri načrtovanju prožnih oblik izobraževanja je treba posebno pozornost nameniti aktivnemu vključevanju študentov v različne projekte, zagotavljanju podpornih dejavnosti za študente pri mentoriranju in drugem svetovanju študentom ter sodelovanju z okoljem. Za izvedbo prožnih oblik izobraževanja je treba sprejeti tudi ustrezne interne pravne akte, razmišljati o ureditvi ustreznih prostorov z najsodobnejšo IKT-podporo, oblikovati ustrezno velike skupine študentov za posameznega profesorja zaradi lažje interakcije in zagotavljanja uspešnejšega študija, urediti dostopnost informacij, strokovnega in znanstvenega gradiva ter zagotoviti stalen strokovni in znanstveni razvoj zaposlenih (Rutar idr. 2017). Posebno pozornost je ob tem treba nameniti strojni in programski opreми, dostopu do baz podatkov in poskrbeti za stalno računalniško podporo uporabnikom. Raziskave o razširjenosti uporabe IKT med profesorji so pokazale, da so pogostejše uporabljena orodja predvsem tista za predstavitev študijskih vsebin prek prosojnic v digitalni obliki, komunikacijska orodja in elektronski viri. Uporabljajo se tudi na spletu prosto dostopne videovsebine in druga spletna gradiva. Za samo izvedbo študijskega procesa in posredovanje študijskega gradiva se uporabljajo oblačne storitve (na primer Google dokumenti), spletne učilnice (Moodle) in spletni dnevniki (blogi). Izkazalo se je, da profesorji redko uporabljajo družbena omrežja, še redkeje pa orodja, ki omogočajo skupinsko delo, ter orodja za zajem, obdelavo, shranjevanje in objavo slike in videa (INOVUP 2020; Rutar idr. 2017).

V praksi se pojavljajo vprašanja v povezavi s kompetencami na področju poznavanja posebnosti in uporabe prožnih oblik izobraževanja, IKT in priprave sodobnega študijskega procesa, ki bo študentom zagotovil celostno znanje na posameznem študijskem področju ter omogočil prilagajanje spreminjajočim se okoliščinam v izobraževanju. Raziskava, ki je bila opravljena v letu 2019 (INOUP 2020), kaže na razvijanje in spodbujanje širjenja znanja študijskih vsebin oziroma prožnih predavanj, projektnega dela in samostojnega dela študentov. Izkazalo se je, da so vključeni v raziskavo izrazili željo po dodatnem izobraževanju za načrtovanje in izvedbo obrnjenega učenja, za vključevanje MOOC-ov¹ v študijski proces, učenje z raziskovanjem in uporabo IKT.

Pri načrtovanju in izbiri strategij prožnih oblik izobraževanja moramo premisliti, kako fleksibilen bo študijski proces, predvideti, kakšen bo učinek tako oblikovanega izobraževanja, kar nas prisili k premišljenemu načrtovanju izobraževalnih ciljev in kompetenc, za katere želimo, da jih študenti dosežejo in pridobijo (Naidu 2017a; Veletsianos in Houlden 2019, str. 456–460).

Študij umetniških predmetov v visokošolskem izobraževanju na daljavo

Pri poučevanju na daljavo moramo tudi na umetniškem področju razmisliti o načinu izvedbe študijskega procesa in o uporabi prožnih oblik izobraževanja, da bomo uresničili načrtovane izobraževalne cilje, pri čemer moramo biti pozorni na IKT-kompetence vključenih v izobraževanje (Toselli 2020, str. 21). Ravno zaradi tega je treba pri izobraževanju na daljavo načrtno premisliti o izbiri IKT, njeni postopni vključitvi in dopolnitvi s študijskim gradivom ter drugimi tradicionalnimi didaktičnimi sredstvi in pripomočki. Profesorji imajo na voljo različne metode in oblike izobraževanja na daljavo. Komunikacijska orodja in programe, ki jih lahko uporabljamo na daljavo, delimo na sinhrona in asinhrona. Pod asinhroni način izvedbe študijskega procesa na daljavo uvrščamo na primer forum in elektronsko pošto, ker komunikacija poteka v različnih časovnih obdobjih. Ta način komuniciranja lahko profesorji izberejo za posredovanje vnaprej pripravljenih, recimo posnetih ali drugače zapisanih študijskih vsebin, ki jih študenti usvojijo na individualen in samostojen način. Pod sinhronim načinom izvedbe študijskega procesa pa razumemo komunikacijo, ki poteka v neposredni prisotnosti v istem času, s čimer se vsem študentom hkrati predstavijo teoretična izhodišča oziroma praktične vsebine prek različnih videokonferenčnih sistemov (Hrastinski 2008, str. 51; Simamora 2020, str. 86; Toselli 2020, str. 25–29; Zmazek idr. 2020, str. 12). Ne glede na to, ali se študijski proces odvija sinhrono ali asinhrono, so profesorji in študenti fizično ločeni. Kljub temu pa Toselli (2020, str. 18) piše, da so vključeni v študij na daljavo zaradi uporabljenih digitalnih orodij veliko bolj povezani kot pri tradicionalnem izobraževanju. Slušatelji namreč zaznavajo, da so sami v komunikaciji s predavateljem, pri čemer nastane občutek individualizacije študija

1 MOOC (Massive Open Online Course) je tečaj, ki je podoben e-izobraževanju in je zasnovan za veliko število udeležencev, ki lahko presega 50.000 uporabnikov, ter je običajno brezplačno dostopen (Božeglav 2014).

in osredinjenja študija na študenta, kar je eden izmed ciljev vključevanja prožnih oblik izobraževanja v visokošolski proces v slovenskem prostoru (INOVUP 2020; Rutar idr. 2017; Vršnik Perše 2021, str. 13).

V prožni študijski proces na umetniških področjih lahko vključujemo tudi računalnike, tablice in pametne telefone, ki so v današnjem času postali del vsakdana. Podobno kot na drugih stopnjah izobraževanja tudi v visokem šolstvu ti omogočajo bistveno večji obseg dostopanja do informacij, njihovega shranjevanja in širjenja. Uporaba teh naprav sovпада s tehnološko opremljenostjo okolja, v katerem poteka visokošolsko izobraževanje, in z IKT-kompetencami uporabnikov (profesorjev in študentov), ki so z vzpostavitvijo izobraževanja na daljavo prišle toliko bolj do izraza (Baloh in Cencič 2018 str. 281; Digitalna Slovenija 2020 2016; Istenič Starčič 2020, str. 26–28). Stopnjo IKT-kompetenc posameznika, ki jih delimo na osnovne, srednje in visoke, ugotavljamo glede na raven digitalnih spretnosti. Te se kažejo pri uporabi računalnika in druge digitalne tehnologije, komunikacijskih orodij in računalniških omrežij za pridobivanje, raziskovanje in oblikovanje informacij ter pri umestitvi tehnologij v delovni in študijski proces (Brečko idr. 2008; Istenič Starčič 2020, str. 26–28; Kocjančič 2016; Krek in Metljak 2011; Razvitost digitalne družbe v Sloveniji v času pandemije 2020).

Raziskava (Radovan idr. 2018), ki je bila izvedena še pred epidemijo, je razkrila, da je veliko visokošolskih zavodov že uporabilo spletno izobraževanje, podprto z različno IKT, hkrati so načrtovali izboljšave in dopolnitve programske opreme ter z njo podprte študijske dejavnosti. Načrtovali so tudi pedagoško in didaktično podporo profesorjem ter drugo tehnično pomoč za uporabo spletnega učnega okolja za študij na daljavo. Z raziskavo so ugotovili, da so imeli pedagoški kader in študenti na visokošolskih zavodih različna mnenja o vključevanju študija na daljavo z uporabo IKT. Kot neizvedljivega so ga ocenili na visokošolskem zavodu, na katerem so študijski programi vezani na umetniška področja, kjer obstajajo specifične pri izvajanju študija. Zaradi narave študijskih programov in razlik med njimi je razumljivo, da so razlike tudi v dejanski uporabi IKT pri izobraževanju po ustaljenih praksah.

Ob razglasitvi epidemije (Odredba o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) na območju Republike Slovenije 2020) so pri načrtovanju študijskega procesa in umetniških vsebin morali profesorji razmisliti o ustreznih prožnih oblikah izobraževanja in upoštevati kompetence vseh vključenih v študijski proces. IKT lahko opravlja nalogo didaktičnega sredstva za podajanje raznovrstnih umetniških (glasbenih, likovnih, gledaliških in podobno) informacij, pri čemer se vloga profesorjev prilagaja študijskim vsebinam oziroma raziskovalnim nalogam. Lahko se uporablja tudi pri hranjenju in prenosu zvočnih in videozbirk, urejanju glasbenih, likovnih, gledaliških in vsebin drugih umetniških zvrsti. Pomaga pri hitrem iskanju različnih informacij ter vzpostavljanju novih oblik socializacije in komunikacije med uporabniki umetniških praks ter pri realizaciji umetniško-raziskovalnih nalog. Premišljeno izbrana IKT lahko pripomore k celostnemu razumevanju umetniških vsebin in spodbuja optimalen prenos ob uporabi vseh čutov (Brečko idr. 2008; Istenič Starčič 2020; Plešec Gasparič idr. 2020, str. 72–73; Šavli 2006, str. 4). Prožne oblike izobraževanja prispevajo k prenosu

in celostnemu pridobivanju umetniškega znanja ter spretnosti, k samoregulaciji študentovega učenja, boljšim učnim dosežkom in ustreznejši časovni obremenitvi. Pri spoznavanju umetniških vsebin študentom omogoča aktivno, kritično in ustvarjalno mišljenje. Z usposabljanjem študentov za uporabo učinkovitih prožnih oblik izobraževanja lahko študente odvrnemo tudi od mehaničnega pomnjenja velikega števila posameznih podatkov in pripomoremo k inovativnim pristopom pri uresničevanju umetniških nalog (Plešec Gasparič idr. 2020, str. 72–73; Pulko in Ulčnik 2021a, 2021b).

Namen in cilj raziskave

V zadnjih desetletjih so se prožne oblike izobraževanja na umetniških področjih nenehno spreminjale in izpopolnjevale tudi na visokošolski stopnji (Birska 2018, str. 187; Kopačin 2020, str. 88; Simamora 2020, str. 99–100). K nenačrtovanim in nenadnim spremembam pri načinu podajanja umetniških vsebin je pripomogla dopolnitev vseh dotedanjih izobraževalnih praks ravno v času epidemije. Ta je poskrbela za nove izzive, s katerimi so se srečevali vsi profesorji, tudi tisti na umetniškem področju. V študijski proces so morali vključiti različne prožne oblike izobraževanja ter poskrbeti, da bo znanje študentov celostno in trajno (Simamora 2020, str. 99–100).

S kvalitativno raziskavo, ki je nastala v sklopu mednarodnega sodelovanja slovenskih in hrvaških visokošolskih učiteljev, smo želeli preučiti vključevanje in uporabo prožnih oblik izobraževanja pri podajanju umetniških vsebin na daljavo v visokem šolstvu. Glede na obravnavano problematiko smo si zastavili za cilj ugotoviti mnenja profesorjev umetniških področij pedagoških fakultet v Sloveniji in na Hrvaškem o izvajanju študijskega procesa na daljavo z uporabo prožnih oblik izobraževanja.

Na podlagi namena in cilja raziskave smo oblikovali raziskovalna vprašanja:

- Katere prožne oblike izobraževanja so profesorji vključili v načrtovanje in izvedbo študijskega procesa umetniških predmetov na daljavo, da bi bilo znanje študentov učinkovito in trajno?
- Katere spremembe so profesorji zaznali v študijskem procesu pri njegovem izvajanju na daljavo?
- Katere strategije izobraževanja, uporabljene pri izobraževanju na daljavo, bi profesorji ohranili in uporabili tudi pri izvedbi študijskega procesa v predavalnici?

Metodologija

Raziskovalna metoda

Uporabili smo deskriptivno in kavalno-neeksperimentalno metodo empi-

ričnega pedagoškega raziskovanja. Opravili smo kvalitativno raziskavo, v katero smo vključili profesorje različnih umetniških področij pedagoških fakultet dveh držav in z deskriptivno metodo poskusili opisati ter pojasniti posamezne pojave obravnavanega problema, medtem ko smo s kavzalno-neeksperimentalno metodo iskali vzroke in vzročno-posledične povezave omenjenih pojavov (Sagadin 1991, 1993).

Vključeni v raziskavo

V študijskem letu 2020/2021 smo opravili kvalitativno raziskavo, v kateri je sodelovalo 28 profesorjev (6 moških) naključno izbranih pedagoških fakultet v Sloveniji in na Hrvaškem, na katerih se izobražujejo bodoči razredni učitelji in vzgojitelji predšolskih otrok. Povprečna starost vključenih v raziskavo je bila v času raziskave 50,29 ($\pm$ 8,88) leta, povprečje let poučevanja na visokošolskem zavodu pa 14,43 ($\pm$ 6,36) leta. Minimalno število let poučevanja raziskovancev na visokošolski stopnji je 5, največ pa 30.

Postopek zbiranja podatkov

S profesorji, ki poučujejo umetniške predmete (glasbena kultura, vokalno-instrumentalni pouk, didaktika glasbe, likovna didaktika, teorija likovnosti, izražanje v umetnosti, gledališče in lutke v razredu, ustvarjalni gib in lutka pri pouku, lutkarstvo ...), smo opravili polstrukturirane intervjuje. Pri njihovi izvedbi smo upoštevali tehniko lijaka, saj smo pogovore vedno začeli z odprtimi, splošnimi vprašanji in jih nadaljevali z bolj specifičnimi. Ob pogovorih prek aplikacije Zoom smo neposredne navedbe vključenih zapisali v nestrukturirano besedilo, pri čemer pogovorov nismo snemali.

Postopek obdelave podatkov

Podatke, pridobljene z intervjujem, smo zapisali, jih pregledali in sestavili gosti zapis. Zapisano besedilo smo na podlagi namena in cilja raziskave ter načela predmetno zasnovane teorije – t. i. grounded theory (Mažgon 2008; Oktay 2012) razčlenili in določili enote kodiranja, odkrivali pomen besedila z definiranjem relevantnih pojmov ter izvedli integracijo odkritij. Nato smo oblikovali tri kategorije, ki smo jih interpretirali v nadaljevanju (Mažgon 2008; Mesec 1998; Vogrinc 2008). Kategorije se nanašajo na vključitev prožnih oblik izobraževanja v načrtovanje in izvedbo študijskega procesa umetniških predmetov na daljavo, na spremembe v študijskem procesu ob izvedbi na daljavo in na možnost uporabe na novo spoznanih in uporabljenih prožnih oblik izobraževanja na daljavo pri izvedbi študijskega procesa v predavalnici. Za pojasnitev obravnavane problematike smo v kategorije vključili nekatere dobesečne navedbe sodelujočih v raziskavi, označene s pošev-

nim tiskom. Pri izvedbi intervjujev smo upoštevali tudi konsenzualno validacijo (Mesec 1998; Onwuegbuzie in Leech 2006, str. 238; Williams in Hill 2012, str. 175) s tem, da so raziskovanci preverili in potrdili resničnost in ustreznost zapisanih podatkov kot svoja dejanska mnenja o obravnavanih vprašanjih, ki bodo vključena v predstavitev rezultatov.

Rezultati in razprava

Po obdelavi podatkov smo razvrstili rezultate v kategorije, in sicer uporaba prožnih oblik, spremembe v študijskem procesu in možnost vključevanja uporabljenih prožnih oblik v predavalnici.

Uporaba prožnih oblik izobraževanja pri načrtovanju in izvedbi študijskega procesa umetniških predmetov na daljavo

V sklopu raziskave smo si zastavili raziskovalno vprašanje, s katerim smo želeli raziskati, katere prožne oblike izobraževanja so profesorji vključili v načrtovanje in izvedbo študijskega procesa umetniških predmetov na daljavo. Po prvih negotovostih so ti pri izobraževanju na daljavo uporabljali različne prožne oblike izobraževanja z različno IKT, ki, kot pravi Naidu (2017a, 2017b, 2018), so vključenim v študijski proces omogočile tudi izbiro načina, časa in kraj študija. Zanimalo nas je, katero IKT so uporabili in zakaj. Ugotovili smo, da so pri podajanju vseh umetniških vsebin uporabili različno strojno in programsko opremo, o kateri je pisal tudi Abdullahi (2013, str. 127–128): osebne računalnike, tablice in pametne telefone, CD-predvajalnike, kamere, hibridne kamere, zvočnike in mikrofone. Med programsko opremo je prevladoval PowerPoint, s katerim so oblikovali teoretična izhodišča in navodila za izvedbo ustvarjalnih ter raziskovalnih nalog. Uporabili so različne programe za snemanje in urejanje zvočnih ter videoposnetkov z vsebinami različnih umetniških področij (Video Maker, Cubase, Pro Premiere Adobe). Pri zapisovanju notnih partitur so uporabili prosto dostopni program MuseScore. Vključili so tudi različne spletne strani (učna gradiva za osnovne šole različnih založb, galerij, muzejev), spletne storitve oziroma sisteme za upravljanje študijskih vsebin – »learning management systems« (YouTube, Moodle, Viber, WhatsApp, elektronska pošta, Artsteps) in videokonferenčne sisteme (Zoom, BigBlueButton, Skype, Teams). Profesorji z različnih umetniških področij so pri obravnavi vsebin poleg omenjene IKT uporabljali različne prožne oblike izobraževanja, zato nas je zanimalo, kako so izvajali študijski proces na daljavo.

Profesorji z glasbenega področja so povedali: *Predavanja didaktike glasbe sem na daljavo veliko lažje izpeljala kot vaje, ker določenih glasbenih aktivnosti nismo uspeli izvajati. Težave so zaznali predvsem pri glasbenem izvajanju: [N]-emogoče je bilo izvesti skupinsko muziciranje, saj smo imeli različno močan in različno hiter internet in je zaradi tega prihajalo do zapoznelosti zvoka, kar je popolnoma popačilo zvočno sliko. Opozorili so, da pri takem delu niso dobili pravega*

vpogleda v pravilnost izvajanja: *[P]ri izvajanju in učenju didaktičnih postopkov pa se je zapletlo, saj študenti pri študiju glasbenih vsebin ne pridobivajo le znanja, ampak razvijajo tudi glasbene spretnosti in sposobnosti. Z različnimi izzivi pri vpleljanju prilagoditev v izvedbi posameznih oblik študijskega procesa so se soočali tudi drugi profesorji in študenti na domačih tleh in v tujini. Skupno vsem pa je, da so se kljub prvim negotovostim poskusili čim prej prilagoditi nastali situaciji in vplesti različne prožne oblike izobraževanja (Plevnik 2021, str. 308; Mavrin idr. 2021, str. 304–306). Z raziskavo smo ugotovili, da so profesorji na primer študente usmerili, ko je bilo potrebno, da so namesto izvedbe učne ure neposredno v šoli svojo izvedbo učnih procesov glasbene umetnosti za učence posneli, posnetke pa so lahko osnovnošolski učitelji uporabili v okviru prakse. Vprašani profesorji so pri načrtovanju umetniških vsebin za študente torej uporabili različne prožne oblike: *Doma sem snemala različne glasbene dejavnosti s svojimi in bratovimi otroki, kar bi sicer izvedla v predavalnici s študenti. Tako so si lažje predstavljali zvočne slike, ki bi nastale, če bi izvajali študijski proces v predavalnici. Nekateri vprašani so pri poučevanju igranja na instrumente in petja ter spremljanju napredka študentov prilagodili uporabo IKT svojim potrebam: [U]porabil sem tri kamere, eno v računalniku in dve zunanji, za spremljanje igranja na klavir in kitaro. Eno kamero sem usmeril v svojo levo roko, da sem pokazal študentom ustrezne prijeme akordov na kitari, druga kamera je bila usmerjena v moj obraz, tretja pa v mojo desno roko, ki je ubirala po strunah. Ugotovili smo, da so nekateri profesorji imeli veliko težav pri demonstraciji različnih praktičnih umetniških vsebin: *Zelo težko mi je bilo namesto demonstriranja zapisati prijeme akordov in prstni red pri igranju melodije na klavir v spletno učilnico, saj je veliko lažje določene stvari izvesti v živo. Vprašani so pojasnili, da so pri zborovski in orkestrski dejavnosti študente usmerili k snemanju svojega dela večglasne skladbe v domačem okolju, kar so potem združili in nastali so virtualni posnetki celotnih zasedb. Po potrebi so profesorji študentom po ogledu posnetkov ponudili pomoč in usmeritve za izboljšavo njihove pevske ali instrumentalne izvedbe. Po mnenju strokovnjakov (Čeh in Adam 2022, str. 754; Oblak 2001, str. 9–27; Slosar 2007, 2008) glasbene dejavnosti izvajanja, poslušanja in ustvarjanja neposredno v predavalnici dopuščajo bolj sproščeno in pristno komunikacijo, študentom je lažje približati estetsko občutljivost, glasbeno doživljanje in mišljenje, spodbuja se ustvarjalnost in omogočata umetniško izražanje ter skupinsko sodelovanje študentov. Vse naštetto bi študente motiviralo k vseživljenjskemu učenju in jih spodbudilo k sodelovanju v pevskih zborih in drugih glasbenih skupinah ali zasedbah, kar jim je bilo med epidemijo onemogočeno. Kot je zapisal Plevnik (2021, str. 318), so bili ob upoštevanju ustrezne nacionalne zakonodaje in smernic, ki so jih izdale visokošolske organizacije, ter razpoložljivih možnosti načrtovanja in izvajanja študijskega procesa profesorji avtonomni. Avtor ugotavlja, da je treba študijski proces s praktičnimi vsebinami organizirati tako, da bodo študenti doživeli praktično izkušnjo čim bolj podobno, kot bi jo v predavalnici. Podobno smo ugotovili tudi z našo raziskavo, saj so profesorji namenili veliko pozornosti doseganju ciljev glasbenih in drugih umetniških predmetov. Poskušali so čim bolj ohraniti praktične izkušnje udeležencev v izobraževalnih programih, kot so jih doživljali pred epidemijo v živo, tudi pri izobraževanju na daljavo. Seve-***

da so se zaradi tega razkrile številne prednosti in slabosti, kar sta ugotovili tudi Bohak in Metljak (2022, str. 7).

Profesorji, ki predavajo na likovnem področju, so opozorili na posebnosti podajanja likovnih vsebin pri sinhroni in asinhroni izvedbi študijskega procesa na daljavo. Omenili so nekatere težave, ki so jih imeli z videokonferenčnimi sistemi. Zaradi različnih IKT-kompetenc nekateri profesorji niso izkoristili prednosti posameznih spletnih sistemov za upravljanje študijskih vsebin: *[E]-okolja nisem uporabljal, ker se mi je zdelo suhoparno, predvsem zaradi načina izvedbe vsebin predmeta, ki ga izvajam ... likovna dela so mi pošiljali kar na gmail. Ali: [E]-učilnice nisem marala, ker je bilo potrebno veliko klikanja in posledično porabe časa, kar me je odvrnilo od uporabe.* Posamezni profesorji so pojasnili, da niso imeli ustrezne programske opreme, medtem ko so drugi omenili, da so imeli na voljo najsodobnejšo IKT. Za izvedbo likovnih razstav so uporabili posebno aplikacijo (Artsteps), ki omogoča postavitev razstave v času, ki jim je najbolj ustrežal. Likovne dejavnosti pri vajah so študenti izvajali sinhrono ob spremljanju profesorja, izdelke pa po potrebi dokončali kasneje, asinhrono, po koncu srečanja. Večkrat so vaje izvajali tudi tako, da so študenti obravnavane vsebine po manjših skupinah sinhrono poglobljali v sobah v Zoomu. Tako izvajanje je po ugotovitvah vprašanih bilo večkrat neustrezno, saj so bili študenti prikrajšani za individualno konzultacijo v fazi načrtovanja in izvedbe praktičnega likovnega izražanja in skupinskega vrednotenja. S podobnimi pomanjkljivostmi izobraževanja na daljavo na področju likovnih vsebin so se srečevali tudi strokovni delavci na drugih stopnjah vzgojno-izobraževalnega sistema (Batič 2021, str. 3; Bielenka idr. 2021, str. 362; Čuk 2021, str. 79). Izvedba vaj je bila študentom večkrat izziv, saj so nekateri pustili likovne materiale in pripomočke na fakulteti in v začasnih domovih v kraju študija, kar jim je otežilo izvajanje likovnih nalog. To zagato so reševali tako, da so uporabljali predvsem likovne in druge materiale ter pripomočke, ki so jih imeli na voljo doma, na primer namesto gline slano testo. Podobno je bilo pri izvajanju študijskega procesa glasbenih predmetov, kjer je bila predvidena uporaba instrumentov, le da klaviatur, kitare in Orffovih melodičnih instrumentov niso mogli zamenjati ali nadomestiti, zaradi česar študijskih obveznosti niso mogli v celoti izvesti. Kljub temu, da Toselli (2020, str. 28) piše, da so sodelujoči v asinhroni in sinhroni izvedbi študija na daljavo veliko bolj povezani zaradi uporabljenih različnih prožnih oblik, se to pri študiju umetniških predmetov ni vedno izkazalo kot pozitivna izkušnja zaradi posebnosti načrtovanja in izvedbe vsebin umetniških področij. Izkazalo se je, da so bili strokovni delavci in profesorji na področju likovne umetnosti različno dovzetni za uvajanje IKT in prožnih oblik izobraževanja ter so morebitne zadržke ali pa pozitivne izkušnje prenesli tudi na študente. Do zanimivih ugotovitev o uporabnosti različnih prožnih oblik izobraževanja in IKT za načrtovanje in izvedbo likovnih dejavnosti so prišli Bielenka in sodelavci (2021).

Pri izvajanju gledaliških in lutkovnih dejavnosti na daljavo so profesorji povedali, da so imeli velike težave pri organiziranju študijskega procesa prek Zooma, prek katerega so večinoma delili dokumente in posnetke različnih lutkovnih gledališč, ki niso bili dosegljivi na spletu: *[P]omagati sem si morala s poznanstvi, ki jih imam v gledališču, da so mi posredovali svoje posnetke vaj in gledaliških*

predstav. V e-učilnico pa so nalagali različne posnetke in druga didaktična gradiva, ki so bili dosegljivi na spletu. Kot so poudarili, niso imeli težav s sinhrono izvedbo predavanj prek Zooma, nevšečnosti so se pokazale takrat, ko so želeli povezati teoretična izhodišča s praktičnim delom: *[P]ri samem ustvarjanju lutk je bil proces izvedbe popolnoma drugačen, kot smo to počeli v predavalnici, saj smo zelo težko izpeljali tehnično izvedbo glede na IKT, ki smo jo uporabljali in ki nam je bila na voljo.* Glede na odgovore, ki smo jih dobili, smo ugotovili, da so profesorji spodbujali študente k samostojnemu iskanju in raziskovanju možnosti uporabe prožnih oblik, predvsem z IKT, za ustvarjanje posnetkov svojih lutkovnih in gledaliških predstav in njihovo montažo. Raziskave drugih strokovnjakov (Vetere III in Chrismon 2022, str. 97) pa so pokazale nekatere pozitivne izkušnje pri načrtovanju in izvajanju gledaliških dejavnosti prek platforme Zoom. V omenjeni raziskavi so raziskovanci poudarili učinkovitost takega načina dela predvsem pri skupnem načrtovanju gledaliških vsebin zaradi lažje komunikacije in organizacije delovnega časa.

Spremembe v študijskem procesu med njegovim izvajanjem na daljavo

Profesorji, ki so sodelovali v naši raziskavi, so pri izvedbi študijskega procesa umetniških predmetov na daljavo zaznali določene spremembe, o čemer so pisali tudi drugi strokovnjaki v svojih raziskavah (Divjak in Prevolnik Rupel 2022, str. 180; Plevnik 2021, str. 308; Žerak idr. 2021, str. 234). Vključeni v našo raziskavo so povedali, da so imeli veliko več možnosti gostovanj slovenskih in tujih strokovnjakov iz prakse. Nekateri so bili tudi v tem obdobju, ko je potekalo izobraževanje na daljavo, na izmenjavi v tujini in so to izkušnjo prek Zooma delili s študenti, kar ni bila praksa v preteklosti. Izvajali so tudi medpredmetne naloge, pri čemer so poudarili, da je bilo veliko lažje vključiti strokovnjake z različnih umetniških področij, ki so v sinhroni izvedbi študentom sočasno predstavili teoretična izhodišča vsak s svojega področja. Ta so bila podlaga za izvedbo medpredmetne raziskovalne naloge, ki so jo študenti nato individualno realizirali: *[Š]tudenti so izvedli medpredmetno nalogo, pri čemer so vključili različna umetniška področja (jezik, likovno umetnost, glasbo, arhitekturo in gledališče) in pripravili e-slikanice brez besedila z glasbeno podlago, nastale so makete predmetov (pripovedovalskih klopi, ki so vsebovale tudi improvizirane instrumentalne elemente).* Ta način dela je po besedah vprašanih študente dodatno motiviral in jim ves čas omogočal aktivno sodelovanje.

Ugotovili smo, da so se pokazale spremembe pri izvajanju umetniških nalog, predvsem zaradi omejenega pogleda na delovno površino pri pouku prek Zooma: *Študente sem morala prositi, da lutke dvignejo in usmerijo v kamero, saj drugače nisem videla, kaj počnejo. Če so se pojavile težave pri tehnični izvedbi lutke, nisem uspela fizično pomagati kot v predavalnici. In naprej: [Z]elo težko sem spremljala izvedbo likovnih tehnik, saj nisem videla vsega, kar so študentje počeli. Ali: [P]rikazovanje in razlago o posebnostih viziranja je bilo praktično nemogoče izvesti, kar sem poskušal izpeljati opisno, za kar sem potreboval veliko več časa. Povedali*

so, da nekateri študenti sploh niso imeli kamer na svojih računalnikih, nekateri, ki so jih imeli, jih niso želeli vključiti, kar je še dodatno oteževalo delo in napredek posameznika na različnih umetniških področjih: *Na daljavo nisem mogla preverjati, ali študentje res delajo sami ali jim pri šivanju lutk pomagajo sosedje, mame.*

Profesorji so opazili, da so se študenti sicer trudili prisostvovati predavanjem in delati sproti, vendar jim je bilo v določenih trenutkih težko, kar so jim študenti tudi zaupali. Težko jim je bilo delati na daljavo zaradi različnih delovnih pogojev, izpada finančnih sredstev (zaradi epidemije niso mogli opravljati študentskega dela), obolenj in drugih družinskih oziroma socialnih situacij. Sodelovanje pri predavanjih je bilo nekako primerljivo s tistim pred študijskim procesom na daljavo. Motiviranost študentov pri študiju na daljavo so raziskovali različni strokovnjaki (Divjak in Prevolnik Rupel 2022, str. 180) in ugotovili povezanost motivacije z uspešnostjo študentov. Zaradi lažje in prijaznejše izvedbe so nekateri povedali, da so na ravni univerze skrajšali dolžino ure predavanj in vaj na 35 minut ter s tem preprečili upad koncentracije pri študentih.

Zanimalo nas je, ali so vprašani v obdobju študijskega procesa na daljavo za pripravo na srečanja s študenti in drugo delo za fakulteto porabili več časa kot sicer. Odgovori razkrivajo, da so profesorji veliko več časa namenili individualnim konzultacijam s študenti, saj se je izkazalo, da so ti potrebovali več usmeritev in napotkov za izvedbo umetniških nalog, pripravo na prakso in podobno. Večina je svoj ustaljeni način načrtovanja in izvajanja študijskega procesa dopolnila in prilagodila novi situaciji, s čimer je nadgradila področja na osebni, strokovni in znanstveni ravni, ob upoštevanju priporočil dokumentov posameznih univerz in druge strokovne ter znanstvene literature (Inovativne in prožne oblike poučevanja in učenja (INOVUP) 2018–2022 b. l.; Rutar idr. 2017).

Do podobnih ugotovitev, ki smo jih pridobili v naši raziskavi, so prišli tudi Mavrin s sodelavci (2021, str. 305). Tudi njihovi raziskovanci so kot pozitivne spremembe pri izobraževanju na daljavo na področju umetniških vsebin poudarili individualni pristop, avtonomno načrtovanje in upravljanje časa za študij in prosti čas, prihranek sredstev za prevoz in bivanje, dostopnost izobraževalnega materiala na spletu in pridobitev digitalnih kompetenc. Kot negativne spremembe pa so navedli predvsem tehnične težave, vpliv službenih obveznosti na osebno in družinsko življenje, študenti pa izpad finančnih sredstev za študij. Profesorji so omenili tudi otežene razlago in praktične demonstracije za študente, saj se je izkazalo, da so ti imeli težave zaradi uporabljene IKT pri razumevanju postopkov in uporabi umetniških materialov, povedali so tudi, da so pogrešali izvajanje študijskega procesa v predavalnici, kjer so študente lažje motivirali in spodbujali za ustvarjalno delo.

Možnost uporabe na novo spoznanih in uporabljenih prožnih oblik izobraževanja na daljavo pri izvedbi študijskega procesa v predavalnici

Sodelujoče v raziskavi smo vprašali, ali bodo v prihodnosti, ko bo študijski proces potekal v živo, ohranili kakšno obliko dela, ki so jo uporabili pri izobraževanju na daljavo. Povedali so, da bodo uporabili na novo pripravljen didaktični material, saj se je izkazal za učinkovitega pri spoznavanju različnih umetniških vsebin. Večina bo nadaljevala izvajanje govornih ur prek videokonferenčne aplikacije Zoom zaradi prihranka časa, organizacije izvedbe in uporabe IKT. Omenjeno aplikacijo bodo še naprej uporabljali tudi za aktivnosti, vezane na pregledovanje in popravljanje dokumentov, kot so učne priprave za izvedbo učnega procesa v osnovni šoli in zaključna dela, ker omogoča lažje vključevanje študentov v ta proces.

Na glasbenem področju so nekateri profesorji omenili, da bi lahko ohranili izvajanje teoretskega dela izpita na daljavo, vendar pa bi praktični del, kjer študenti poleg teoretičnega znanja pokažejo tudi različne spretnosti in sposobnosti, raje izvajali neposredno v predavalnici. Nekateri bodo za podajanje navodil in študijskih gradiv ohranili delo v spletni učilnici. Ohranili bi študijsko delo in izdelovanje videoposnetkov pevskih zborov in orkestrov ter ga bolj pogosto uporabili tudi kot promocijski material.

Nekateri profesorji z likovnega področja bi zaradi kakovosti slikovnega gradiva, ki je odvisna od uporabljenega IKT, del obveznosti tudi v prihodnosti raje izvedli sinhrono, saj je zaradi pomanjkljive tehnološke opremljenosti predavalnic tam analiza umetniških in drugih likovnih del otežena. Intervjuvani profesorji so poudarili, da bi ohranili obliko dela, ki je študentom omogočala izvedbo likovnih nalog v časovnem okviru, ki so ga določili skupaj, delo pa so lahko nadaljevali do naslednjega srečanja na način in v času, ko so bili za umetniško ustvarjanje najbolj razpoloženi. Omenjeni način študija je ena izmed značilnosti prožnih oblik študija, o kateri so pisali različni avtorji (Naidu 2017b, 2017a, 2018; Rutar idr. 2017).

Večina vprašanih si želi ohraniti sodelovanje z gostujočimi domačimi in tujimi strokovnjaki in umetniki z različnih področij na daljavo, saj bi bilo organizacijsko, časovno in finančno lažje izvedljivo ter bi obogatilo študijski proces in motiviralo študente za ustvarjalni proces.

Z novonastalo situacijo so prišle do izraza usmeritve sodobnega izobraževanja, ki v nasprotju s tradicionalnim izvajanjem študijskega procesa preteklih desetletij spodbuja večjo prožnost tako na miselni, strokovni kot znanstveni ravni vseh udeleženi v študijskem procesu, ki si želijo novosti in sodoben način izobraževanja tako v predavalnici kot zunaj nje (Rutar idr. 2017). Kot pravita Čeh in Adam (2022), digitalizacija ne more nadomestiti pristnega stika med ljudmi, ki ga mladi še posebej potrebujejo. Vključeni v izobraževalni sistem potrebujejo neposreden stik tako s profesorji kot sovrstniki, ki jih pri vsakdanjem delu in študiju lahko motivirajo, spodbujajo, ponujajo medsebojno pomoč in podobno, česar jim izobraževanje na daljavo ne omogoča toliko kot izvajanje študijskega procesa v predavalnici. Bohak Adam in Metljak (2022, str. 7) sta mnenja, da lahko izobraževanje prek spleta podpira tradicionalno izvedbo študijskega procesa s spodbujanjem interaktivnosti, večstranske komunikacije ter ponuja nove praktične priložnosti za uporabo IKT v

izobraževanju. Na drugi strani pa omenjena avtorja tako kot Čeh in Adam (2022) opozarjata na slabosti pretiranega vključevanja študija na daljavo tudi zaradi enakih možnosti dostopa do IKT in uporabe IKT ter pomanjkanja IKT-kompetenc vseh vpletenih v študijski proces. Ugotovili smo tudi, da trenutna raven IKT, ki je na voljo profesorjem in študentom, ne omogoča enake ravni interakcije, potrebne za poučevanje umetniških predmetov, kot jo najdemo v resničnih predavalnicah.

Sklepne ugotovitve

V kvalitativni raziskavi, ki smo jo izvedli, smo obravnavali uporabo prožnih oblik izobraževanja pri umetniških predmetih v visokem šolstvu v Sloveniji in na Hrvaškem. Z izzivi vključevanja prožnih oblik izobraževanja in uporabe različne IKT so se med epidemijo poleg študentov srečevali tudi profesorji, ko so tradicionalno izvajanje študijskega procesa dopolnili s prožnimi strategijami izobraževanja. Ugotovili smo, da so profesorji pri tem morali temeljito premisliti o izbiri umetniških vsebin. Uporabili so tako sinhroni kot asinhroni način izvajanja študija, pri čemer so se oprli na različno strojno in programsko opremo. Pri načrtovanju in izvedbi študijskega procesa na področju umetniških vsebin so zaradi omejenih možnosti IKT zaznali različne težave pri izvajanju demonstracij in nalog različnih praktičnih umetniških vsebin, pri skupinskem muziciranju pri rednem pouku ter pri zborovski in orkestrski dejavnosti. Težave so se pokazale tudi zaradi različnih IKT-kompetenc, kar je vplivalo na skromno uporabo posameznih spletnih sistemov. Za to je bila lahko kriva tudi različna programska oprema, ki je bila na voljo študentom in profesorjem. Pri gledaliških in lutkovnih dejavnostih na daljavo so imeli profesorji težave s praktičnim delom študentov zaradi tehnične izvedbe nalog, ker je bilo študente na daljavo težje spremljati. Kljub temu so profesorji spodbujali študente k samostojnemu iskanju in raziskovanju možnosti uporabe IKT za izvedbo različnih ustvarjalnih nalog. Raziskava je pokazala, da so imeli študenti pri izvedbi teh nalog težave tudi z materiali in pripomočki, saj jih niso imeli pri sebi, zato so morali uporabiti tiste, ki so bili na voljo, kar se je dogajalo pri glasbilih, likovnih materialih in drugih materialih za oblikovanje lutk in izvedbo gledaliških predstav.

Izkazalo se je, da so nekateri profesorji znali izkoristiti dano situacijo in so v študijski proces povabili več slovenskih in tujih strokovnjakov, ki so delili svoje izkušnje iz prakse pri spoznavanju umetniških vsebin. Vključili so več medpredmetnega sodelovanja z različnimi umetniškimi področji in realizirali medpredmetne raziskovalne naloge. Nekateri raziskovanci so povedali, da je bilo sodelovanje pri predavanjih in drugih oblikah študijskega procesa primerljivo s sodelovanjem pred izobraževanjem na daljavo. Večina jih je poudarila, da so za pripravo na študijski proces in srečanja s študenti porabili veliko več časa kot prej, saj so morali svoja gradiva prilagoditi in dopolniti, da so bila uporabna za izvedbo na daljavo.

Nekatere na novo spoznane in uporabljene prožne oblike izobraževanja na daljavo bodo raziskovanci pri izvedbi študijskega procesa v predavalnici ohranili,

saj so se izkazale za učinkovite pri spoznavanju različnih umetniških vsebin. Večina vprašanih pa se strinja, da bi praktični del, kjer študenti poleg teoretičnega znanja pokažejo tudi različne spretnosti in sposobnosti, raje izvajali neposredno v predavalnici.

S premišljeno uporabo prožnih oblik izobraževanja lahko spodbudimo divergentno razmišljanje in delovanje, s tem razvijamo kognitivno in ustvarjalno fleksibilnost ter pripomoremo k napredku posameznika na različnih umetniških področjih. Povezave premišljene izbire strategij izobraževanja z uspehom študentov pri študiju na daljavo so raziskovali tudi različni strokovnjaki (Divjak in Prevolnik Rupel 2022, str. 180; Kepic Mohar in Kovač 2021, str. 28). Izobraževanje na daljavo se je uveljavilo in razširilo v zadnjih nekaj letih, zato možnosti, ki jih tako izobraževanje ponuja, še niso povsem raziskane, še posebej zaradi hitrega razvoja IKT. Ravno zaradi tega bi bilo v prihodnje smiselno še naprej raziskovati omenjeno problematiko in raziskavo razširiti. Zanimivo bi bilo raziskati tudi mnenje študentov o njihovi motiviranosti in o izobraževanju na področju umetniških vsebin v študijskih programih razrednega pouka in predšolske vzgoje ali mnenja študentov umetniških smeri na umetniških akademijah. Z longitudinalno študijo pa bi lahko preverjali dvig kognitivnih in umetniških sposobnosti ter spretnosti študentov. V naši raziskavi smo v ospredje postavili problematiko izobraževanja na daljavo pri umetniških predmetih, pridobljena spoznanja pa bodo pripomogla k razvoju umetniškega področja z vključevanjem prožnih oblik izobraževanja na visokošolski stopnji tako na daljavo kot neposredno v predavalnici.

Literatura in viri

- Abdullahi, H. (2013). The role of ICT in teaching science education in schools. *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 3, št. 9, str. 127–131.
- Baloh, B. in Cencič, M. (2018). Učni prostor kot spodbuda inovativnega učenja sporazumevalne zmožnosti otrok v vrtcu. V: T. Štemberger, S. Čotar Konrad, S. Rutar in A. Žakelj (ur.). *Oblikovanje inovativnih učnih okolij = Constructing innovative learning environments*. Koper: Založba Univerze na Primorskem, str. 267–283.
- Batič, J. (2021). Poučevanje likovne umetnosti na daljavo. *Pedagoška obzorja: časopis za didaktiko in metodiko*, 36, št. 2, str. 3–15.
- Bielienka, A. V., Polovina, O. A., Kondratets I. V., Shynkar, T. Y. in Brovko, K. V. (2021). The use of ICT for training future teachers: An example of the course on »Art education of preschool children«. *ICTERI 2021 ICT in Education, Research and Industrial Applications. Integration, Harmonization and Knowledge Transfer*, 1, str. 361–370.
- Birsa, E. (2018). Teaching strategies and the holistic acquisition of knowledge of the visual arts. *CEPS Journal: Center for Educational Policy Studies Journal*, 8, št. 3, str. 187–206.
- Bohak Adam, T. in Metljak, M. (2022). Experiences in distance education and practical use of ICT during the COVID-19 epidemic of Slovenian primary school music teachers with different professional experiences. *Social Sciences & Humanities Open*, 5, št. 1, str. 1–9.
- Božeglav, D. (2014). Kaj je MOOC? *Šolski razgledi*, 65, št. 17, str. 13.
- Brečko, B. N., Vehovar, V. in Dolničar, V. (2008). *Informacijsko-komunikacijska tehnologija*

- pri poučevanju in učenju v slovenskih šolah*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Čeh, I. in Adam, J. (2022). Samopodoba mladostnikov v času pandemije. V: M. Orel, M. Á. Queiruga Dios, J. Brala Mudrovčič, J. Miletić, S. Jurjevčič in T. Šetina (ur.). *Mednarodna konferenca EDUizziv »Aktualni pristopi poučevanja in vrednotenja znanja«*. Ljubljana: EDUvision, Stanislav Jurjevčič, s. p. Dostopno na: <http://www.eduvision.si/> zbornik-prispevkov (pridobljeno 14. 7. 2022).
- Čuk, K. (2021). Skozi okence poglej, kdo je tam, povej! V: M. Željeznov Seničar (ur.). *Sodobni izzivi vrtca, XIV. mednarodna (Slovenija, Hrvaška, Srbija, Italija, Velika Britanija) strokovna konferenca vzgojiteljev v vrtcih 2021*. Ljubljana: MIB, d. o. o., str. 78–80. Dostopno na: https://books.mib.si/media/filer_public/84/7d/847db432-4394-48c3-8d-94-4a46dbb9ad0a/vvz2021.pdf#page=76 (pridobljeno 14. 7. 2022).
- Digitalna Slovenija 2020. (2016). Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020. Digitalizacija Slovenije z intenzivno in inovativno uporabo IKT in interneta v vseh segmentih družbe, Ljubljana. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/DID/Strategija-razvoja-informacijske-druzbe-2020.pdf> (pridobljeno 12. 10. 2021).
- Divjak, M. in Prevolnik Rupel, V. (2022). Motivation, learning strategies, and satisfaction of online students: A comparison of low and high achievers. *Sodobna pedagogika*, 73, št. 139, str. 180–194.
- Hrastinski, S. (2008). Asynchronous and synchronous e-learning. *Educause Quarterly*, 31, št. 4, str. 51–55.
- INOUP. (b. l.). *Inovativne in prožne oblike poučevanja in učenja (INOUP) 2018–2022*. Univerza v Ljubljani. Dostopno na: [https://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/projekti/projekti_2014_2020-inovativne_in_prozne_oblike_poucevanja_in_ucenja_\(inovup\)_2018_2022/](https://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/projekti/projekti_2014_2020-inovativne_in_prozne_oblike_poucevanja_in_ucenja_(inovup)_2018_2022/) (pridobljeno 12. 10. 2021).
- INOUP, I. učenje in poučevanje v visokem šolstvu. (2020). *Analiza stanja na področju učenja in poučevanja v visokem šolstvu – empirični del (osnutek nelektorirano)*. *Inovativne oblike učenja in poučevanja*. Dostopno na: https://kakovost.uni-lj.si/wp-content/uploads/2020/12/Analiza_stanja_ucenja_in_poucevanja_empiricni_del_INOUP.pdf (pridobljeno 12. 10. 2021).
- Istenič Starčič, A. (2020). *Izobraževalna tehnologija in izgradnja avtentičnega učnega okolja*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo. Dostopno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?lang=slvinid=116682> (pridobljeno 28. 8. 2021).
- Kepic Mohar, A. in Kovač, M. (2021). Digitalna učna gradiva po pandemiji kot del šolske rutine? *Sodobna pedagogika*, 72, št. 138 (posebna izdaja) str. 28–43.
- Kocjančič F. N. (2016). *Smernice za uporabo IKT pri predmetu Likovna umetnost. Delovna verzija*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Dostopno na: <https://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/smernice-ikt-lum/files/assets/common/downloads/publication.pdf> (pridobljeno 4. 9. 2021).
- Kopačin, B. (2020). Glasbene didaktične igre in glasbeno-razvojni dosežki prvošolcev. *Revija za elementarno izobraževanje/Journal of Elementary Education*, 13, št. 1, str. 88–111.
- Krek, J. in Metljak, M. (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Mavrin, I., Čepo, M. in Balen, B. (2021). From arts to Zoom – artistic and creative education in the Covid19 quarantine period (economic, legal and cultural perspectives). V: V. Milinarević, M. Brust Nemet in J. Husanović Pehar (ur.). *Intercultural Education/Obrazovanje za interkulturalizam*. Zebra, Vinkovci: Faculty of Education, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Republic of Croatia, Croatian Academy of Sciences and Arts, the Center for Scientific Work in Vinkovci, Republic of Croatia, str. 297–309.
- Mažgon, J. (2008). *Razvoj akcijskega raziskovanja na temeljnih predpostavkah kvalitativne metodologije*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

- Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno metodologijo*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Naidu, S. (2017a). How flexible is flexible learning, who is to decide and what are its implications? *Distance Education*, 38, št. 3, str. 269–272.
- Naidu, S. (2017b). Openness and flexibility are the norm, but what are the challenges? *Distance Education*, 38, št. 1, str. 1–4.
- Naidu, S. (2018). Recalibrating existing choreographies for open and flexible learning. *Distance Education*, 39, št. 4, str. 437–440.
- Oblak, B. (2001). *Glasbena slikanica 3. Priročnik za učitelje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Odredba o razglasitvi epidemije nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) na območju Republike Slovenije*. (2020). Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2020-01-0532/odredba-o-razglasitvi-epidemije-nalezljive-bolezni-sars-cov-2-covid-19-na-obmocju-republike-slovenije%0A0-01-0532/odredba-o-razglasitvi-epidemije-nalezljive-bolezni-sars-cov-2-covid-19> (pridobljeno 4. 9. 2021).
- Oktay, J. S. (2012). *Grounded theory*. Oxford, New York, Auckland, Cape Town, Dar es Salaam, Hong Kong, Karachi, Kuala Lumpur, Madrid, Melbourne, Mexico City, Nairobi, New Delhi, Shanghai, Taipei, Toronto: Oxford University Press.
- Onwuegbuzie, A. J. in Leech, N. L. (2006). Validity and qualitative research: An oxymoron? *Quality in Quantity*, 41, št. 2, str. 233–249.
- Perger, A. (2018). Šolanje na domu v Sloveniji. *Didactica Slovenica/Pedagoška obzorja. Znanstvena revija za didaktiko*, 33, št. 3–4, str. 166–177.
- Plešec Gasparič, R., Valenčič Zuljan, M. in Kalin, J. (2020). Obrnjeno učenje in poučevanje kot priložnost za inovativno in prožno izvajanje učnih oblik v visokošolskem izobraževanju. *Revija za elementarno izobraževanje/Journal of Elementary Education*, 13 (posebna izdaja), str. 51–80.
- Plevnik, M. (2021). Izzivi izvedbe praktičnih vaj ob prilagoditvah izobraževalnega procesa v visokošolskih ustanovah med epidemijo covid-19. *Sodobna pedagogika*, 72, št. 138 (posebna izdaja), str. 308–320.
- Pulko, S. in Ulčnik, N. (2021a). Strategije za izvajanje prožnih oblik učenja in poučevanja s pomočjo učnega e-okolja Slovenščina na dlani. V: N. Ulčnik (ur.). *Slovenščina na dlani 3*. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, str. 137–142.
- Pulko, S. in Ulčnik, N. (2021b). Učno e-okolje Slovenščina na dlani v kontekstu prožnih oblik učenja in poučevanja. V: N. Ulčnik (ur.). *Slovenščina na dlani 3*. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, str. 119–136.
- Radovan, M., Kristl, N., Jedrinová, S., Papić, M., Hrovat, L., Žurbi, R., Ferk Savec, V., Dečman, M., Bešter, J., Praterner, A., Metljak, M., Vrečko, L., Cerar, Š., Rugelj, J., Zapušek, M., Drobnič, F., Burger, G., Danko, M., Keržič, D., Dimec, J. in Leskošek, B. (2018). *Vključevanje informacijsko-komunikacijske tehnologije v visokošolski pedagoški proces na članicah Univerze v Ljubljani. Analiza stanja didaktične uporabe IKT na članicah Univerze v Ljubljani s tehničnimi in organizacijskimi vidiki uporabe IKT*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Razvitost digitalne družbe v Sloveniji v času pandemije*. (2020). Statistični urad Republike Slovenije objavil sveže podatke o razvoju digitalne družbe v Sloveniji 2020. Dostopno na: <https://www.gov.si/novice/2020-10-09-statisticni-urad-republike-slovenije-objavil-sveze-podatke-o-razvoju-digitalne-druzbe-v-sloveniji-2020/> (pridobljeno 14. 10. 2021).
- Rutar, S., Andrejašič, A., Mikelič Goja, T., Bandelj, D., Drljič, K., Florjančič, V., Grahovec, V., Riccarda Kiswarday, V. in Skrt, I. (2017). *Vključevanje prožnih oblik učenja in poučevanja v izobraževalni proces na Univerzi na Primorskem v obdobju 2017–2020*. Univerza na Primorskem. Dostopno na: <https://www.upr.si/sl/resources/files/univer->

- za/temeljni-dokumenti/p01strategija-prozne-oblike12.7.2017.pdf (pridobljeno 17. 9. 2021).
- Sagadin, J. (1991). *Razprave iz pedagoške metodologije*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Sagadin, J. (1993). *Poglavja iz metodologije pedagoškega raziskovanja. 2., predelana in dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Simamora, R. M. (2020). The challenges of online learning during the COVID-19 pandemic: An essay analysis of performing arts education student. *Studies in Learning and Teaching*, 1, št. 2, str. 86–103.
- Slosar, M. (2007). *Izbrana poglavja iz didaktike glasbene vzgoje I*. Ljubljana: Debora.
- Slosar, M. (2008). *Izbrana poglavja iz didaktike glasbene vzgoje III*. Ljubljana: Debora.
- Šavli, V. (2006). Izkoristimo neizmerni svet sodobne tehnologije v šoli. *Razredni pouk*, 8, št. 3, str. 1–5.
- Toselli, L. (2020). *La didattica a distanza. Funziona, se sai come farla*. Milano: Edizioni Sonda srl.
- Veletsianos, G. in Houlden, S. (2019). An analysis of flexible learning and flexibility over the last 40 years of Distance Education. *Distance Education*, 40, št. 4, str. 454–468.
- Vetere III, M. J. in Chrismon, J. (2022). Drama-based inclusion: how creative dramatic play enhances belonging and understanding in an online class. *Journal of the World Federation of Associations for Teacher Education*, 4, št. 2., str. 94–101. Dostopno na: https://www.worldfate.org/docpdf/journal_04-02.pdf#page=95 (pridobljeno 14. 7. 2022).
- Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Vršnik Perše, T. (2021). Spoznanja in izzivi sodobnih pogledov na učenje in poučevanje v visokem šolstvu. V: T. Vršnik Perše (ur.). *Učenje in poučevanje v visokem šolstvu. Spoznanja in izzivi*. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, str. 5–18.
- Williams, E. N. in Hill, C. E. (2012). Establishing trustworthiness in consensual qualitative research studies. V: C. E. Hill (ur.). *Consensual qualitative research: A practical resource for investigating social science phenomena*. Washington: American Psychological Association, str. 175–185.
- Zmazek, B., Pesek, I. in Lipovec, A. (2020). Edupedia.si oziroma razlagamo.si. *UMniverzum. Interna revija Univerze v Mariboru*, št. 12, str. 12.
- Žerak, U., Podlogar, N., Lišić, A., Lavrih, L., Fricelj, N. in Juriševič, M. (2021). Značilnosti učne samoregulacije študentov pri študiju na daljavo med epidemijo covid-19. *Sodobna pedagogika*, 72, št. 138 (posebna izdaja), str. 234–251.

Barbara KOPAČIN (University of Primorska, Faculty of Education, Slovenia)

Mirna MARIĆ (Juraj Dobrila University of Pula, Faculty of Education Sciences, Croatia)

Branko RADIĆ (Juraj Dobrila University of Pula, Faculty of Education Sciences, Croatia)

Urianni MERLIN (Juraj Dobrila University of Pula, Faculty of Education Sciences, Croatia)

Eda BIRSA (University of Primorska, Faculty of Education, Slovenia)

THE USE OF FLEXIBLE STRATEGIES IN STUDY PROCESS OF ART SUBJECTS AT HIGHER EDUCATION

Abstract: Flexible education strategies in the fields of arts have been constantly changing and improving, especially during the epidemic, when professors supplemented established educational strategies with flexible strategies. As this field is still relatively unexplored, we wanted to use qualitative research to determine the opinions of professors at pedagogical faculties in Slovenia and Croatia on the implementation of the distance learning process using flexible strategies of education. 28 professors were included, with whom we conducted semi-structured interviews and found that they introduced changes according to their own competencies in the use of available technology and different working conditions. We also found that some of them would like to maintain certain innovations of flexible strategies of learning in the lecture hall, as they proved to be effective in learning about different artistic contents. The conducted research will serve the development and more thoughtful use of flexible education strategies in learning about artistic content at higher education, both remotely and directly in the lecture hall.

Keywords: flexible education strategies, distance education, higher education, art

Email for correspondence: barbara.kopacin@upr.si